

“Cal refrescar la memòria més del que sembla”

Carme Portaceli (València, 1957) ha dedicat mitja vida al teatre. Aquesta directora, enormement compromesa amb un tipus de teatre de crítica social i eternament enamorada de la dramaturgia alemanya, arriba a la seua ciutat natal per presentar dues obres a l'Espai Moma. Dos espectacles que, des de punts de vista molt diferents, tracten temes tan actuals com el racisme i la xenofòbia.

Son va anar de València als 18 anys i, com ella mateixa diu, “va ser a Barcelona on vaig mamar tot el que sé del teatre”. Carme Portaceli s’ha forjat una carrera professional intensa, sempre, amb un teatre de compromís que ha rebut el reconeixement de la crítica i també del públic. Ha dirigit des d’*El Muntaplats*, de Harold Pinter o *La Missió*, de Heiner Müller, fins *Los Figurantes*, de José Sanchis Sinisterra, *El Parc*, de Botho Strauss o *Els fills del sol*, de M. Gorki. Després d’algunes col·laboracions amb el teatre valencià –de fet, *El Banquete*, que ella ha dirigit, es pot veure aquests dies al Teatre Talia–, el treball de Carme Portaceli torna a la seua ciutat natal de la mà de l’Espai Moma amb *Por menjar-se ànima*, de Rainer W. Fassbinder, i *Mein Kampf*, de George Tabori. Dues obres que han rebut nombrosos premis i que han posat de manifest el progressiu interès del públic pel teatre de crítica social.

—S’hauria imaginat tenir tres obres en cartell al mateix temps a València?

—És clar que no, sobretot perquè, tot i que és la meua ciutat natal, no he tingut gaire relació professional amb el teatre valencià. I, de fet, ha estat tot una casualitat. Però, tret d’*El Banquete*, que ja vam estrenar l’any passat, dirigir dues obres a l’Espai Moma té un significat especial per a mi, perquè crec que és una sala que porta una programació i una lluita amb vocació de teatre públic molt important contra tot i contra tots, en el sentit que en aquest país les administracions no

ajuden gaire. És per això que, amb Moma, tinc molts punts en comú.

—Parlant de punts en comú, en què s’assemblen les dues obres que presenta a Moma?

—S’assemblen en tant que la companyia, la producció i pràcticament la gent som els mateixos. Però, d’una banda, *Por menjar-se ànima* tracta la xenofòbia davant d’una altra raça –que finalment es converteix en una qüestió d’economia, pel fet que no crec que ningú tingui problemes amb un moro ric. El problema és que d’aquests, no n’hi ha–. I d’altra banda, *Mein Kampf* parla d’un gran xenòfob anomenat Hitler –com tants i tants que n’hi ha en aquests moments–, que va practicar un assassinat massiu –com tants i tants se’n practiquen avui dia–. No és que vulgui minimitzar en Hitler, sinó que en maximitzo d’altres com ell que avui dia no es tenen prou en compte.

—Però *Mein Kampf* també té un altre aspecte, podríem dir divertit...

—És clar, i és que aquell personatge jove que en un determinat moment podia donar certa pena de veure, que té un passat molt fort, una vida familiar tristíssima, una indignència total és, al mateix temps, un capriciós, un gandul, un fill de la gran... El que vull dir és que s’ha d’anar amb molt de compte amb qui s’estima.

—Com s’afronta des de la direcció una obra que parla d’un personatge del qual el públic, amb més o menys exactitud, n’ha sentit a parlar tant?

—És aquí on entra la intel·ligència de l’autor, en aquest cas, de Tabori,

“A Alemanya, per circumstàncies històriques, s’han vist obligats a demanar perdó. Aquí, a més de no haver demanat perdó, ens han corromput la història i, a canvi, ens han venut una mentida. Tots.”

perquè te’n parla abans que es converteixi en un monstre –que de fet ja ho era, però d’una altra manera–. Del que es tracta és que l’espectador faci un salt històric per comparar una mica la desgràcia d’aquell jove i el que després acabaria sent.

—I no és fàcil, en aquests casos, caure en recursos típics del “guinyol”, de l’exageració duta a extrems?

—Sempre que busques explicar al públic una cosa de debò, crec que és difícil caure en els tòpics.

—*Por menjar-se ànima* és una història sobre la xenofòbia o és una història d’amor?

—És, principalment, una història d’amor, però també un relat sobre com aquest amor està mal vist per una societat que no pot suportar la felicitat aliena i que ningú visqui d’una manera diferent. És a dir, una societat que practica el pensament únic i que ha estat prèviament manipulada.

—Tot i que aquesta obra de Fassbinder se centra a l’Alemanya de l’any 73, podríem dir que té plena vigència a gairebé qualsevol part del món d’avui dia.

—Exactament. Com tots els grans textos, aquest també transcendeix el seu moment perquè parla d’un tema

que, tant de bo m’equivocés, no es resoldrà fàcilment.

—Vist el seu currículum, es considera una defensora de la dramaturgia alemanya?

—Sí, però en realitat tot ha estat una casualitat. El fet és que al llarg de la meua vida he muntat molts autors alemanys i austríacs, i fins i tot un de suís que, curiosament, també era alemany. I precisament ara estic esperant un text d’un alemany que, per les referències que tinc, és magnífic. Jo no en tinc la culpa, però és que són textos meravellosos.

—Què té d’especial?

—Els alemanys tenen una enorme tradició teatral i també una gran capacitat de fer teatre. Però sobretot tenen un teatre públic molt arrelat. Vull dir que qualsevol ciutat de 150.000 habitants pot tenir un centre dramàtic, com és el cas de Wuppertal, d’on va sortir la gran companyia de dansa i teatre de Pina Bausch. I el que cal tenir en compte és que això no hauria estat possible sense un estat que defensés la cultura com un dret, que és el que ha de ser. És a dir, que si les institucions no ajuden, és molt difícil que aquí passin aquestes coses.

—És aquesta la fórmula?

—Possiblement. Però és que a Alemanya també passa una cosa molt bonica, i és que és un país que, per les circumstàncies històriques, s’ha vist obligat a demanar perdó. Aquí, a més de no haver demanat perdó, ens han corromput la història i, a canvi, ens han venut una mentida. Tots.

—Fins a quin punt és real la sensació que a Barcelona el teatre gaudeix d’una bona salut mentre que la situació a València és cada vegada més preocupant?

—La situació del teatre a València no la conec prou per parlar-ne, però la situació del teatre a Barcelona no és bona, i no ens cansarem de repetir-ho. Es pot considerar bona donat l’esforç brutal que estem fent els professionals per fer teatre a costa de patiments, de fer-ho amb els nostres diners, etc. Aquesta és la situació real del teatre a Barcelona.

—Quina és la tasca dels teatres públics en aquesta situació?

—Els teatres públics són l’única excepció, que en aquest cas és el Teatre Nacional de Catalunya. Treballant amb el TNC sí que es cobra en proporció al que dignament s’hauria de cobrar per una feina i, a més, està fent una programació molt seriosa i diversa que intenta oferir un servei públic, que és del que es tracta. L’exemple del Teatre Lliure, que ha estat un gran referent per a tots nosaltres i del que jo vaig mamar tot el que sé, avui dia ja no és tan difícil de trobar. Ara és molt més comú veure coses molt ben fetes. En aquest sentit, sí que és cert que hi ha molta qualitat, molta creativitat, com també n’hi ha a València. El que passa és que a València és molt dur.

—En quin sentit?

—Pel que m’han explicat sé, per exemple, que les institucions no tracten gairebé l’Espai Moma, i és una sala que està fent una tasca impressionant. L’Ajuntament d’aquesta ciutat és increïble. A banda de fanals, no té ni un duro per a cultura. Jo crec que no deu haver-hi cap altre lloc del món on passin aquestes coses –bé, potser a l’Equador sí–. És increïble que una ciutat com València, amb les possibilitats i les coses que s’estan fent, no la tractin a cor que vols. I no només és això, sinó que si la poden ensorrar, millor.

—Per la seua experiència, creu que interessa cada dia més el teatre de crítica social i de compromís?

—Sí, i la prova està en el cine europeu. El cine que s’està fent ara, des de Tavernier amb *Tot comença avui*, fins el cinema alemany, interessa cada dia més. I, per tant, també comença a interessar el teatre compromès. Hem passat una època de moltíssima frivolidat, d’allò que se’n deia *posmodern*—que era més antic que cagar—, que era impossible i que no tenia cap tipus de compromís.

—Se sent compromesa amb la societat com a directora de teatre?

—Jo faig teatre de compromís des del moment que toca temes socials i ho fa des d’una actitud determinada i amb l’interès de defensar una manera de treballar, de pensar i de viure. No fem un teatre militant, perquè nos-

altres som artistes, no som polítics. Tant de bo els polítics es compromessin com nosaltres.

—A quin tipus de públic interessa aquest teatre?

—És un públic al qual se li havia pegat un cop de peu. Durant un temps —i això a Madrid ho fan molt— s'han entestat a posar actors de les sèries d'Antena 3, pensant que així la gent aniria al teatre. I la gent que veu Antena 3 es queda a casa fent *zapping*. No va al teatre.

—El teatre de compromís està condemnat a espais petits?

—Això no és problema nostre. Hi està condemnat perquè l'administració ho considera així. De tota manera, la meua il·lusió no és fer el *Mein Kampf* al Mestalla.

—És un problema de manca de públic, de les administracions, dels programadors?

—A veure si ens entenem. Si es venen avellanes, la gent compra avellanes, i si es venen cacaus, la gent compra cacaus, però si es venen les dues coses, la gent compra les dues coses. Doncs aquí passa el mateix. El problema dels monopolis és que adequen els mercats a les seves necessitats. Mai el monopoli s'ha adequat a les necessitats del mercat. És molt fàcil tenir sis espectacles en cartell, treure diners de tot arreu, treure subvencions de totes les administracions, controlar els circuits de les gires i dir que això és el que vol la gent i que obres com *Mein Kampf* no interessin. Que les programin, i la gent ja decidirà si interessin.

—Vostè ha treballat a Madrid. Què opina del desplaçament, cada dia més evident, de companyies catalanes que marxen a Madrid?

—Hi ha tres raons molt importants. La primera és que a Catalunya les companyies independents han fet un salt qualitatiu molt important. La

"La xenofòbia acaba convertint-se en una qüestió purament econòmica."

segona és que a Madrid, mentrestant, els empresaris, la indústria de la televisió, del cine, s'ha carregat aquesta història absolutament i s'han adonat que hi ha un buit molt important. I la tercera és que hi ha productors de Barcelona que han començat a portar els seus espectacles a Madrid per fer negoci en un lloc on l'oferta no és gaire alta. És obvi.

—Té alguna cosa a veure això amb la polèmica per l'inici de temporada a Barcelona amb diversos espectacles en castellà?

—Aquest ha estat sobretot un problema de producció, perquè es tracta de la recerca d'un tipus de públic i d'espectacles absolutament comercials. Això és el que ha fet que s'hagin programat molts espectacles en castellà. Sense oblidar que, no obstant això, s'han fet obres en castellà de qualitat, com *El alcalde de Zalamea*. Està bé que es facin obres en català, però tampoc no es tracta de no fer mai un Calderón. La banalitat de no poder fer més que textos en català em sembla ridícula. A aquestes alçades, això ja no toca.

—Vostè ha dit alguna vegada que els mitjans de comunicació tenen molt a

veure amb el que està passant avui dia...

—Jo sempre havia pensat que el periodisme era una professió que servia per a revelar als ciutadans tot allò que els polítics no volien dir. El que no m'hauria imaginat mai és que els periodistes servissin per menjar les sobres dels grups de poder, que és el que estan fent. El més important d'un diari avui dia és vendre'l. Aleshores, ja tot és igual. Jo crec que, en aquest aspecte, el periodisme ha fet molt de mal. Fins i tot hi ha hagut moments en què m'he alegrat que en aquest país no es llegissin els diaris.

—En què ha canviat el món del teatre des que vostè hi és?

—Jo no sé si ha canviat el món del teatre o el que ha passat és que he canviat jo.

—I les administracions, s'hi impliquen més o menys?

—Jo crec que cada cop s'hi impliquen menys. Cada cop hi ha menys diner públic, igual que cada cop hi haurà menys pensions. I si arriben, com estan intentant, a carregar-se la sanitat pública, aleshores ja serà fantàstic.

—I què en pensa, de tots els qui diuen que el teatre ha de viure dels seus beneficis?

—Doncs molt bé, però jo només vull recordar que la cultura, igual que l'educació i la sanitat, és un dret. I això és així, i s'ha de recordar constantment. Igual que s'hauria de recordar que el nostre president del govern no va votar la Constitució. Ell, que sembla que se l'hagi inventada, no la va votar. I això hauria de publicar-se tres o quatre cops diaris. I també s'ha de recordar que molts dels polítics que manen ara són fills i néts dels franquistes. Cal refrescar la memòria més del que sembla.

Rosanna Melià